Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на пајакот во францускиот и во македонскиот јазик (стр. 1-16), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик,* 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА ПАЈАКОТ ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Пајакот го дели петтото место, заедно со вошката, меѓу инсектите во францускиот корпус од базата по бројот на јавувања (**82** единици со фигуративно значење или **7,76 %** од вкупно 1056 единици), додека во македонскиот корпус пајакот го дели шестото место, заедно со болвата и со "инсект" (**25** единици или **6,14 %** од вкупно 407).

Симболиката на пајакот во разни култури е полна со **амбивалентност**. Инаку таа симболика произлегува од следните признаци на пајакот: изглед на телото, плетење пајажина и боцкање.

Амбивалентноста на пајакот дошла до израз уште во староиндиската митологија. Пајакот плете мрежа која е доста тенка и која потсетува на една реалност на лажни појавности. Оттаму и можноста пајакот двојно да се интерпретира: или како **создавач на ткивото на светот** или пак како **креатор на превезот на илузиите кој ја сокрива Врховната Реалност**. Оваа дилема ја третира и митот за Маја, придружничка на Варуна.

За будистичката филозофија Маја евоцира една површна реалност која, со оглед на тоа што ѝ недостига битието, е лишена од каков и да е метафизички супстрат. За браманистичката филозофија, напротив, единствено реалноста е вистинска зашто таа е овоплотување на суштината. На тој начин копренатa на Маја, исто како и пајажината, ја изразува убавината на создавањето а Маја е многу ценета божица.

Истата дијалектика на есенција и егзистенција се сретнува и во познатиот мит за Атина, божица на мудроста и господарка на ткаењето, и за Арахне, млада Лидијка која како одлична ткаачка се осмелила да ја предизвика божицата во ткаење. Атина исткала тапизерија со 12-те богови од Олимп а на нејзините краеви ги евоцирала казните што им следувале на смртниците кои ги предизвикувале боговите. Арахне, од своја страна, исткала тапизерија на која била претставена љубовта на боговите кон обичните смртнички. Атина, налутена од тој чин, ја удрила Арахне. Арахне, чувствувајќи се навредена, се обидела да се обеси. Во последен момент Атина ја спасила Арахне претворајќи ја притоа во пајак кој за казна постојано ќе виси на својата пајажина (машкиот род на македонската именка *пајак* ја намалува можноста за предавање на овој мит на македонски јазик). Оттаму, денешната тенкост

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na pajakot vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-16), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik,* 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

на пајажината, го симболизира **неуспехот на човекот кој сакал да се натпреварува со Господ Бог во создавањето на светот.**

Од горните два мита произлегува и симболиката на пајакот како **вишо божество-демиург, создавач на космосот.**

Така во митовите на разни народи во светот пајакот се јавува како создавач и на светот и на материјата од која се создадени луѓето (кај Анансите во западна Африка, во Микронезија, кај Ашантите, кај Малајците итн.).

Со оглед на тоа што пајакот ја плете судбината на светот и на луѓето, тој бил употребен насекаде во светот и како предзнак за откривање на судбината. Току таа **предвидувачка или гатачка функција на пајаците** ја среќаваме на пример кај Бамуните од Камерун. Тие за гатање го употребуваат опасниот пајак *мигал* на тој начин што врз неговото пребивалиште ставаат одвечер знаци кои пајакот ги разместува претворајќи ги во пораки што треба утредента гатачот да ги протолкува. Предвидувањето со помош на пајаци било практикувано и во царството на Инките.

Покрај горните две општораширени симболики, пајакот понекаде се смета и **како симбол на душата или како водач на душите**. Таквата негова симболика се среќава кај алтајските народи од Централна Азија и од Сибир, кај Муиските во Колумбија, кај Ацтеките, кај Виетнамците и др.

Тројната симболика на пајакот како создавач на светот, како предвидувач на судбината и како водач на душите го поставува пајакот во улога на посредник меѓу светот на боговите и светот на луѓето. Токму таа негова посредничка улога направила кај некои народи, на пр. кај Бамбарите, **пајакот да го симболизира највисокиот степен на чинот на воведување** во кој воведените ја достигнуваат интериоризацијата, таа реализаторска моќ на интуитивниот и медитативен човек.

Симболиката на интериоризација, претставена преку пајак кој се заканува среде пајажина, се надополнува со една друга слика на која пајакот се ниша висејќи на влакно од својата пајажина. Со длабоки сексолошки асоцијации, тоа влакно на мистичен план потсетува на папочната врвца или пак на златниот синџир кој го поврзува создаденото суштество со својот создавач и преку кого суштеството се обидува да се искачи до создавачот. Сликата на пајак кој се качува пругоре своите

влакна претставува **слика на слободата**, а влакното претставува **средство, подлога за духовно себеостварување.** [1]

За симболиката на пајакот можеме да го наведеме и мислењето на Јунг дека «*како и сите други ладнокрвни животни или како и сите оние кои не поседуваат церебрално-спинален систем,* ***пајакот има функција на претставување, во онаричката симболика, на еден психички свет кој нѝ е крајно туѓ.***» [2]

Да го споменеме и Жилбер Диран кој за симболиката на пајакот вели: «***Пајакот како негативен симбол, првокласен ткаач и уништувач, ги поларизира во себе сите страотни мистерии на жената, на животното и на нивните односи.***» [3] (уште еднаш станува очигледно дека машкиот род на именката во македонскиот јазик одзема многу од симболиката што ја има пајакот во другите култури).

На крајот да кажеме дека и **во Библијата пајакот е амбивалентен**. Имено, иако пајажината се споредува со надежта на хипокритот поради нејзината кинливост, сепак Господ ја употребил пајажината за да го сокрие Давид кога овој нашол прибежиште во пештерата на Енгади бегајќи од Саул.

Во христијанската симболика пајакот е најпрвин симбол на скржавост, зашто тој «*ја цеди муваша како шшо скржавецош го цеди сиромавиош*», потоа **и на ѓаволот** «*кој нѝ ги подмешнува своише замки како шшо пајакош ја подмешнува својаша мрежа*». [4]

А. Пајакот во француските јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Од вкупниот број примери со пајак во францускиот корпус од базата (82), признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **10** единици и со **12,19 %** се наоѓа на трето место меѓу четири групи признаци.

Еден дел од овие единици се засноваат на сличности во изгледот додека друг дел се заснова на сличности во градбата. Меѓу единиците

[1] Sp. J. Chevalier & A. Gheerbrant: ***Dictionnaire des symboles,*** Robert Laffont, Paris, 1982, str. 60-61.

[2] Sp. J.-P. Clébert: ***Bestiaire fabuleux,***, A. Michel, Paris, 1971, str. 42. Podvle- ~enoto e na{e.

[3] Sp. ***ibid.***, str. 43. Podvle~enoto e na{e.

[4] Sp. J.-P. Clébert: ***Bestiaire fabuleux,***, A. Michel, Paris, 1971, str. 43.

кои се **градат врз сличности во изгледот** може да изделиме неколку анатомски единици: (1) Ⓕ **araignée** = «testicules» (*Argot du corps)*, (2) Ⓕ **arachnoïde** = «*anat.* l'une des trois membranes qui enveloppent l'axe cérébro-spinal» (*Lexis)*, (3) Ⓕ **doigts d'araignée** = «*vx.* doigts d'une souplesse à faire craindre d'en être filouté» (*Rey-Chantreau)*, (4) Ⓕ **faire patte d'araignée** = «caresser du bout des doigts les parties sexuelles de l'homme» (*Caradec*). [5] Во следните две единици се работи за апелатив и прекар засновани врз физичка сличност: (5) Ⓕ **araigne** = «enfant, femme frêle et maigre» (*Rolland, t. 12, 131*), (6) Ⓕ **L'araignée** = «surnom donné à une femme à cause de la longueur de ses pieds et de ses mains» (*Rolland, t. 12, 127)*.

Единиците од втората подгрупа се засноваат на **сличности во градбата на мрежата што ја плете пајакот**. Влакното на пајажината со својата тенкост и кинливост претставува фигура која наоѓа употреба во следните четири единици од оваа подгрупа: (7) Ⓕ **tisser des toiles d'araignées** = «faire quelque chose de peu solide qu'il faudra recommencer» (*Rolland, t. 3, 238)*, (8) Ⓕ **toile d'araignée** = «*fig.* sophisme, argumentation faible, captieuse, etc.» (*Bescherelle)*, (9) Ⓕ **Le fil dont on renoue les amitiés rompues n'est qu'un fil d'araignée** (*Maloux)* и (10) Ⓕ **Marivaux passe gravement son temps à peser des ailes de mouches dans des balances de toiles d'araignées** (*Delacour: Voltaire*).

§ 156. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ** е застапена со **48** единици и со **58,54 %** се наоѓа на прво место. Оваа група е претставена со два признаци: **начин на движење** и **однесување на пајакот според времето и други појави**.

Начинот на движење го срeќаваме во следните единици: (11) Ⓕ **être fière comme une araignée** = «avoir des manières prétentieuses, affectées» (*Rolland, t. 12, 131: Wallonie)*, (12) Ⓕ **marcher à pas comptés comme des araignées** (*Rolland, t. 12, 131: XVI s.*).

---

5 Да се навратиме пак на митот за Атина и за Арахне. Во една негова варијанта се споменуваат и инцестни односи меѓу Арахне и нејзиниот брат Фаланкс кој поради тоа бил претворен во животно, веројатно во видот пеперуга **фален**. Меѓутоа некои истражувања на Јунг наведуваат на тоа дека Фаланкс означува дел од прст - фаланга а не еден вид ноќна пеперутка па оттаму и односот меѓу Арахне и Фаланкс означува не инцест туку мастурбирање (пајакот како женски полов орган а прстот како замена на машкиот полов орган - phallus кој доаѓа од истиот корен како и зборот phalanx) (сп. J.-P. Clébert: ***Bestiaire fabuleux***, Albin Michel, Paris, 1971, str. 43).

Особината **однесување на пајакот според времето и други појави** е застапена во базата со **46** единици. Сето ова само ја потврдува горната констатација дека пајакот имал многу важна мантичка (предвидувачка) функција во многу култури па и во францускaта.

Однесувањето на пајакот според времето е застапено во **25** претскажувања за времето. Во францускиот корпус од базата забележавме **13** единици за убаво и **12** за лошо време.

Еве што сѐ претскажува **убаво време** во однесувањето на пајакот: (13) Ⓕ **Il fera beau si les araignées travaillent à grands fils et entament l'armature d'une nouvelle toile** (*Dictons des bêtes: Namur-Belgique)*, (14) Ⓕ **Il fera beau si les fils des toiles des araignées sont longs** (*Dictons des bêtes: Ardennes*), (15) Ⓕ **Il fera beau si les araignées consolident leur ouvrage le soir** (*Dictons des bêtes)*, (16) Ⓕ **Il fera beau si les araignées opèrent des changements dans leurs toiles** (*Dictons des bêtes: Liège-Belgique)*, (17) Ⓕ **Il fera beau si les araignées allongent et détendent les haubans de leurs toiles** (*Dictons des bêtes)*, (18) Ⓕ **Une averse prendra fin rapidement si l'araignée se remet à l'ouvrage sous la pluie** (*Dictons des bêtes*), (19) Ⓕ **Il fera beau si les araignées montrent la tête et étendent les pattes** (*Dictons des bêtes: Belgique*), (20) Ⓕ **Il fera bea si le matin, les toiles des araignées tendues horizon- talement ne présentent pas de trou au milieu** (*Dictons des bêtes: Belgique)*, (21) Ⓕ **Il fera beau si les araignées restent inertes** (*Dictons des bêtes: Namur-Belgique)*, (22) Ⓕ **Il fera beau si les araignées délaissent les coins sombres** (*Dictons des bêtes: Vosges*), (23) Ⓕ **L'apparition des fils de l'érigone est signe de beau temps** (*Dictons des bêtes)*, (24) Ⓕ **Il fera beau si les araignées descendent le long de leur fil** (*Dictons des bêtes: Belgique)* и (25) Ⓕ **Il fera beau si les faucheux apparaissent en grand nombre** (*Dictons des bêtes)*.

За **лошо време** постојат повеќе предзнаци во однесувањето на пајакот.

Еден дел од тие предзнаци се однесуваат на **дождливо време**: (26) Ⓕ **Quand l'araignée se laisse pendre au bout de son fil, c'est signe de pluie** (*Rolland, t. 3, 242)*, (27) Ⓕ **Araignée tissant, mauvais temps** (*Dournon*), (28) Ⓕ **Il va pleuvoir si le matin, les toiles fixées aux haies sont horizontales en forme de parapluie et perforées au milieu** (*Dictons des bêtes: Belgique)*, (29) Ⓕ **Il va pleuvoir si les araignées tissent leur toile avec précipitation** (*Dictons des bêtes: Vosges)*, (30) Ⓕ **Il va pleuvoir si les araignés raccourcissent les haubans de leur toile** (*Dictons des bêtes: Belgique)*, (31) Ⓕ **Il va pleuvoir si l'araignée grise descend tout au long de son échelle de soie** (*Dictons des bêtes: Belgique)*, (32)

Ⓕ **Il va pleuvoir si l'araignée des champs sort par temps de rosée** (*Dictons des bêtes)*, (33) Ⓕ **Il va pleuvoir si les araignées se rassemblent** (*Dictons des bêtes: Bourbonnais)* и (34) Ⓕ **Il va pleuvoir si les araignées détruisent leurs toiles** (*Dictons des bêtes:Belgique*).

Другиот дел претскажувања од оваа подгрупа предвидуваат **ветровито време**: (35) Ⓕ **Le vent ou la tempête menacent si les araignées se réfugient dans les habitations** (*Dictons des bêtes)*, (36) Ⓕ **Le vent ou la tempête menacent si les araignées ne travaillent pas** (*Dictons des bêtes: Belgique*) и (37) Ⓕ **Le vent sera de courte durée si les araignées se bornent à tendre les rayons de leur toile** (*Dictons des bêtes: Belgique)*.

Останатиот дел од единиците на оваа подгрупа (**21**) се однесуваат на **поврзаноста меѓу однесувањето на пајакот и други појави**. Многу се интересни верувањата сврзани за пајаците во француската култура. Како и кај претскажувањата и верувањата можеме да ги поделиме во 2 групи: позитивни и негативни предвидувања.

Позитивните предвидувања тргнуваат од одредено однесување на пајакот и прорекуваат настан кој е доброќуден за човекот.

Меѓу таквите настани спаѓаат најпрвин оние кои се однесуваат

на **среќата воопшто**: (38) Ⓕ **A condition qu'on l'écrase du pied droit, l'araignée est un animal dont l'apparition peut être considérée comme un présage favorable** (*Dictionnaire des superstitions)*, (39) Ⓕ **Mettre une araignée dans l'habit de celui qui va tirer à la conscription, lui fera avoir un beau numéro** (*Rolland, t. 12, 134)*, (40) Ⓕ **Les fils de la Vierge vus, présagent nouvelles de l'absent** (*Rolland, t. 12, 139)*, (41) Ⓕ **Pour être heureux au jeu, on prend une araignée, on l'enferme dans une boîte; quand elle est anéantie, réduite en miettes, on en jette la poussière sur les cartes, les dominos, etc. A coup sûr, alors, on aura de la chance.** (*Rolland, t. 12, 134)*, (42) Ⓕ **Celui qui parviendra à faire un peloton de fils de la vierge sans les rompre, ira sûrement en paradis** (*Rolland, t. 12, 140: Ardennes)*,

потоа оние кои предвидуваат **добивка во пари**: (43) Ⓕ **Voir une araignée blanche, présage de l'argent** (*Rolland, t. 12, 134)*, (44) Ⓕ **Quand nous voyons une araignée qui file de haut en bas, c'est signe qu'il nous viendra de l'argent** (*Rolland, t. 12, 135)*,

или пак предвидувања кои се однесуваат на **добро здравје, како на добитокот така и на луѓето**: (45) Ⓕ **En beaucoup d'endroits, on n'enlève pas les toiles d'araignées dans les étables, parce qu' elles attirent à elles les venins et assainissent l'endroit** (*Rolland, t. 12, 132)*, (46) Ⓕ **Portée vivante sur la poitrine d'un fiévreux, une araignée le guérit, car elle mange la fièvre.** (*Rolland, t. 12, 133)*, (47) Ⓕ **Quand un enfant est étique, on lui attache au cou une noix à moitié vide, dans laquelle on a enfermé une araignée. Si au bout de neuf jours, l'insecte est encore en vie, l'enfant vivra; dans le cas contraire, il est voué à une mort certaine.** (*Rolland, t. 12, 133*), (48) Ⓕ **La toile d'araignée couverte de folle farine est bonne pour les playes** (*Rolland, t. 12, 134*), (49) Ⓕ **L'araignée qui a une croix sur le dos a de petites pierres dans le corps; on attache ces pierres au cou pour servir d'amulette contre la peste** (*Rolland, t. 12, 137*), (50) Ⓕ **L'eau des fontaines où il y a des fils de la Vierge est meilleure que autre parce que la Vierge est venue y filer** (*Rolland, t. 12, 140*), (51) Ⓕ **Contre les coliques on fait manger à l'enfant malade une omelette à la toile d'araignée** (*Rolland, t. 3, 239*).

Кај **негативните предвидувања** одредено однесување на пајакот **прорекува настан кој е злокуден за човекот**. Такви се следните предвидувања: (52) Ⓕ **Araignée de douze heures, grand malheur** (*Rolland, t. 12, 135)*, (53) Ⓕ **Quand les araignées des bruyères ont tendu leurs toiles partout, en bien plus grande quantité que de coutume, comme cela arrive en certaines années, signe de grande mortalité** (*Rolland, t. 12, 136)*, (54) Ⓕ **Si une mouche, attend la guerre; si un ver, force bien sur terre; et s'il s'y trouve une araignée, mortalité toute l'année** (*Sagesses du corps: Ile-de-France*), (55) Ⓕ **Celui qui brise les fils de la Vierge fait pleurer le bon Dieu** (*Rolland, t. 12, 140)*, (56) Ⓕ **Si vous rencontrez, le matin à jeun, des fils de la vierge, qui se collent à votre figure, vous pleurerez dans la journée** (*Rolland, t. 12, 140: Sarthe*).

Да го наведеме и следното верување во кое пајакот се јавува како предзнак истовремено и на позитивни и на негативни настани: (57) Ⓕ **Araignée du matin - chagrin, araignée du midi - souci, araignée du soir - espoir** (*Montreynaud, 871)*. Интересно за ова предвидување е мислењето на Ж.-П. Клебер кој смета дека ова верување произлегува од лошиот превод на едно германско верување во кое се јавува глаголот **spinnen** кој значи «ткае» и кој, според него, е употребен во тоа верување фигуративно во значење на «фантазира», така што значењето на верувањето би било дека фантазирањето наутро не е здраво и носи тага. [6]

---

[6] Sp. J.-P. Clébert: ***Bestiaire fabuleux***, Albin Michel, Paris, 1971, str. 43.

На крајот, ќе го споменеме следното предвидување од кое се гледа дека и во француската култура има остатоци од **симболиката на пајакот како водич на душите**, за што стана збор погоре: (58) Ⓕ **Quand on voit une araignée sur le corps d'un mourant, c'est signe qu'elle se dispute avec Dieu à qui aura le corps.** (*Rolland, t. 12, 136)*.

§ 3. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ПАЈАКОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е претставена со **17** единици во базата и со **20,72 %** се наоѓа на второ место. Во сите единици пајакот се јавува во својата активна улога **како инсект кој плете пајажина за да лови други животни**.

Основното својство на пајакот **начин на ловење со помош на мрежи** во преносна смисла означува «поставување замки, стапици»: (59) Ⓕ **araignée de trottoir** = «*arg.* camelot» (*Rolland, t. 12, 131*), (60) Ⓕ **tisser des toiles d'araignée** = «tendre des pièges, dresser des embûches» (*Bescherelle)*. Врз основа на таа особина пајакот најпрвин се јавува како **симбол на итро, подло и егоистично суштество**: (61) Ⓕ **araignée** = «personnage masculin des contes de la fôret incarnant l'astuce, la fourberie et l'égoîsme» (*Fr. d'Afrique)*, (62) Ⓕ **méchant comme une araignée** (*Rolland, t. 3, 237)*, (63) Ⓕ **L'araignée convertist tout son aliment en venin et poison** = «se dit à propos des ingrats» (*Rolland, t. 12, 132*).

Со оглед на тоа што во францускиот јазик именката **araignée** е од женски род таа и нашла фигуративна примена во означување на **жени кои на кој и да е начин имаат сличности со пајаковото поставување мрежи**: (64) Ⓕ **araignée de bastringue** = «invective, en style poissard, adressée à une fille qui fréquente les cabarets dansants, 1809» (*Gai Parler)*, (65) Ⓕ **araignée de confessionnal** = «plaisamment, bestiole qui, avec la **grenouille de bénitier** ет **punaise de sacristie**, forme un trio peu ou prou sympathique, pour hanter les églises campagnardes et citadines» (*Gai Parler)*, (66) Ⓕ **L'oeil de la femme est belle toile d'araignée** (*Dournon)*.

Сликата на густа пајажина околу некои предмети или во некое место асоцира на **напуштени предмети односно место од страна на луѓето, или пак на подолг временски интервал кој изминал пред моментот на сликата**. Оваа метафора е универзална, а се среќава, освен во јазичниот, и во други знаковни ситеми (карикатурата, сликарството, филмот и др.). Таа метафора ја среќаваме во следните фраземи: (67) Ⓕ **Les araignées ont fait leur toile sur nos dents** = «il y a long temps que nous n'avons pas mangé» (*Oudin)*, (68) Ⓕ **enlever les toiles d'araignées** =

«coucher avec une femme qui est restée chaste pendant longtemps» (*Guiraud)*, (69) Ⓕ On dit à un enfant: **Je te secouerai les arnitoiles** = «je te fesserai» (*Rolland, t. 12, 131)*, (70) Ⓕ On dit d'un avare que **sa poche est pleine de toiles d'araignées** = «il n'y met jamais la main pour donner» (*Rolland, t. 3, 238)*.

Во улога на ловец на други животни пајакот се јавува во **7** единици. Во **шест** од нив како жртва се јавува мувата а во **една** жртва е мравката. Во поглавјето за мувата веќе наведовме четири примери за однесување меѓу пајакот и мувата (сп. **§ 88** под броевите: 61, 62, 63 и 64) а тука даваме уште неколку единици: (71) Ⓕ **Quel est le comble pour une araignée? – Prendre la mouche parce qu'elle n'a rien à manger** (*L'humour des enfants, 141),* (72) Ⓕ **Je conçois que les araignées nomment Providence le pouvoir qui leur amène des mouches à dévorer; mais je ne sais comment les mouches doivent l'appeler** (*Delacour: J.-B. Say),* (73) Ⓕ **Prendre des mouches pour les jeter dans la toile d'une araignée, est une manière de jouer à la Providence** (*Delacour: Valtour)*, (74) Ⓕ **L'enseignement de la mouche n'est pas pour l'araignée** (*Dictionnaire des citations: H. Michaux*).

Во следниот виц како жртва на пајакот се јавува мравката која успева да го надмудри посилниот од себе:

> (75) Ⓕ **Une petite fourmi, tombée dans un verre de whisky, supplie une araignée qui se trouve au bord du verre:**
>
> **- Je vous en supplie, madame l'araignée, aidez-moi à sortir, je vais mourir!**
>
> **- Mais petite idiote tu sais bien que si je te sauve je vais te manger...**
>
> **- Tant pis, répond la fourmi, je ne veux pas mourir noyée, tout plutôt qu ça, sauvez-moi, je vous en conjure!**
>
> **Alors l'araignée sauve la fourmi en allongeant une de ses pattes mais la fourmi se sauve à toute vitesse et se réfugie dans une plinte:**
>
> **- Quelle menteuse, tu m'avais dit que je pourrais te manger? hurle l'araignée.**
>
> **- Oh! vous savez, répond la fourmi, moi, quelques gouttes d'alcool et je ne sais plus ce que je dis...** (*Dictionnaire du rire*, 196)

§ 4. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ПАЈАКОТ И ЧОВЕКОТ** е претставена од **7** единици во францускиот корпус од базата и со **8,54** % се наоѓа на четврто место. Односот на луѓето према пајакот е

крајно негативен: пајакот е влакнесто и опасно суштество а згора на тоа понекогаш и црно. Еве ги тие претстави за пајакот отсликани во фигуративните единици:

(76) Ⓕ **en avoir en horreur comme d'une araignée** = «en parlant d'une personne ou d'une chose pour laquelle on a de l'aversion, de l'antipathie, du dégoût» (*Bescherelle)*, (77) Ⓕ **avoir une araignée au plafond (dans la tête)** = «être fou» (*Rey-Chantreau*), (78) Ⓕ **l'araignée a engourdi mon corps** = «je ne sais pas où j'avais ma tête; formule de politesse au Togo pour s'excuser d'une faute» (*Fr. d'Afrique)*,

(79) Ⓕ **Un gars se présente chez le psychiatre et il déclare:**

- Mon existence est devenue horrible. Je suis d'une propreté maladive, et pourtant du matin au soir et du soir au matin, je sens des petites bêtes qui se promènent sur moi: des cafards, des araignées, des scorpions, des punaises... Et le bonhomme se gratte, se crispe et se contorsionne.

- Hé, là! Arrêtez vos tics et vos grimaces, s'écrie le psychiatre, ou vous allez secouer toute votre vermine sur moi... (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1986*)

Тарантулата како посебен вид пајак е позната уште поодамна по својата црна боја и по својот убод кој се сметал за многу опасен. Инаку називот *тарантула* доаѓа од градот Taranto во јужна Италија во чија околина имало многу такви пајаци: (80) Ⓕ **tarentule** = «se dit de quelqu'un dont les piqûres sont à redouter» (*Edouard)*, (81) Ⓕ **être piqué de la tarentule** = «expr. applicable à une personne emportée par une violente colère» (*Pradez)*. Убодот на тарантулата бил доста опасен а за неговото лекување сведочи оваа корзиканска фразема: **batta a tarantedda** = «1. danser la tarantelle (une allègre danse napolitaine qui, à l'origine, entrait dans la thérapie musicale des victimes de la tarentule 2. avoir faim, avoir le ventre creux, danser devant le buffet vide» (*Expressions corses*). Како последица на тоа народно верување за опасноста на убодот е и следната анатомска лексема: (82) Ⓕ **tarentisme** ou **tarentulisme** = «*Pathol.* affection nerveuse, analogue à la chorée, que l'on attribuait jadis, à tort, à la piqûre de la tarentule» (*Lexis)*.

б. Семантички признаци

§ 5. Фигуративнитие единици кои се градени со лексеми кои му припаѓаат на лексичко-семантичкото поле "ПАЈАК" во францускиот

јазик ги поседуваат следните семантички особини:

1. Фигуративните единици се засноваат на пет особини на пајакот: а) (физичка особина) изглед б) (физичка особина) градба) в) (однесување) начин на движење г) (однесување) однесување на пајакот според времето и други појави и д) (однесување) плетење мрежа и ловење.

2. Секоја од горните особини се јавува со одредена симболика во фигуративните единици и тоа:

- физичката особина "ИЗГЛЕД" симболизира во фигуративна смисла **делови од човечкото тело или човечка става** (вкупно **6** единици под броевите: 1, 2, 3, 4, 5 и 6).

- физичката особина "ГРАДБА" се однесува на несолидната и лесно кинлива градба на пајажината и таа симболизира **нешто апстрактно кое е несолидно, неиздржливо и стои на стаклени нозе** (вкупно **4** единици под броевите: 7, 8, 9 и 10).

- "НАЧИНОТ НА ДВИЖЕЊЕ" симболизира **одредено забавено движење на луѓето кое упатува на претенциозност** (вкупно **2** единици под броевите: 11 и 12).

- "ОДНЕСУВАЊЕТО НА ПАЈАКОТ СПОРЕД ВРЕМЕТО И ДРУГИ ПОЈАВИ" е застапено во најголем број единици, вкупно **46**. Во рамките на овие единици пајакот директно не симболизира ништо но неговата присутност упатува на следните појави: **убаво време** (вкупно **13** единици под броевите: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 и 25), **дожд** (вкупно **9** единици под броевите: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 и 34), **лошо и ветровито време** (вкупно **3** единици под броевите: 35, 36 и 37), **предзнак за среќа** (вкупно **5** единици под броевите: 38, 39, 40, 41 и 42), **предзнак за несреќа** (вкупно **7** единици под броевите: 52, 53, 54, 55, 56, 57 и 58), **предзнак за пари** (вкупно **2** единици под броевите: 43 и 44) и **предзнак за добро задравје** (**7** единици под броевите: 45, 46, 47, 48, 49, 50 и 51).

- "ПЛЕТЕЊЕТО МРЕЖА И ЛОВЕЊЕ" има двојна симболика: активна и пасивна. Активната страна симболизира **итро, подло, егоистично и опасно суштество** (вкупно **20** единици под броевите: 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81 и 82). Пасивната страна, односно пајажината, симболизира **напуштени предмети или места од страна на луѓето или пак одминат временски интервал** (вкупно **4** единици под броевите: 67, 68, 69 и 70).

Лексичката категорија "Фигуративни значења на пајакот" во францускиот јазик ги поседува следните особини: разните означувачи

од лексичко-семантичкото поле "ПАЈАК" се носители на некоја од овие три семантички категории: **како предметна стварност** (**делови од човечкото тело или човечка става**, **напуштени предмети или места од страна на луѓето или пак одминат временски интервал**, **нешто апстрактно кое е несолидно, неиздржливо и стои на стаклени нозе**), **како човечко однесување** (**забавено движење на луѓе кое симболизира претенциозност**, **итро, подло, егоистично и опасно суштество**) и **како предзнак за** (**убаво време**, **дожд**, **лошо време**, **срека**, **несреќа**, **пари** и **добро здравје**).

§ 6. Кај француските фигуративни единици со пајак ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **51** или **62,19** %). Негативните признаци и по број се највеќе, 5 + 3 (предзнаци): **делови од човечкото тело или човечка става**, **нешто апстрактно кое е несолидно, неиздржливо и стои на стаклени нозе, одредено забавено движење на луѓе кое симболизира претенциозност, предзнак за (дожд**, **лошо време и ветровито време, несреќа)**, **итро, подло, егоистично и опасно суштество** и **напуштени предмети или места од страна на луѓето или пак одминат временски интервал**.

- на второ место се единиците со позитивна референтна вредност (вкупно **28** или **34,15** %). Позитивни се следните признаци: **предзнак за (убаво време, среќа**, **пари, добро здравје)**.

- на трето место се единиците со неодредена вредност (вкупно **3** или **3,66** %). Ниеден признак не е целосно неодреден туку само делумно неодредени се следните признаци: **делови од човечкото тело** и **забавено движење**.

За референтната вредност на пајакот во француските фигуративни едници можеме да го заклучиме следното: освен како предзнак за позитивни настани во некои предвидувачки паремии (од вкупниот број на предвидувачки паремии /46/ 27 содржат позитивна референтна вредност), пајакот се јавува исклучително со негативен строеж.

§ 7. Француските фигуративни единици со пајак се засновани врз **5** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Тие се јавуваат со следната застапеност: прва по бројност е аналогијата со **46** единици (**56,09** %), на второ место е метафората со **25** единици (**30,49** %), на трето место се наоѓаат компарацијата и персонификацијата со по **4** единици (**4,88** %) и на петто место е метонимијата со **3** единици (**3,66** %).

Б. Пајакот во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 8. Како што рековме погоре (сп. **§ 154**), македонскиот корпус од базата содржи вкупно **25** единици кои имаат лексеми од лексичко-семантичкото поле "ПАЈАК". Тоа претставува **6,14 %** од вкупната бројка (407) и е за 1,62 % помалку во однос на францускиот корпус (7,76 %).

Признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен само во **2** единици и со **8 %** се наоѓа на последно место меѓу четири групи признаци. Едната од овие единици се заснова на тежината на пајакот а другата на градбата на пајажината.

Малата тежина на пајакот е застапена во следната гатанка: (1) Ⓜ Едно торе поминало низ море ни торе се удавило ни море се разматило (*Пенушлиски: Пословици)*. Според **градбата** пајажината е претставена во една пословица и тоа преку својата **тенкост и кинливост** (оваа особина на пајажината беше претставена во 4 француски единици под бројевите 7, 8, 9 и 10): (2) Ⓜ Муата се врзуа со едно влакно пајажиноо, а биоло со дебела ортома = «средствата треба да бидат примерени на целта» (Цепенков: Пословици).

§ 9. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ** ја среќаваме во **4** единици и со **16 %** се наоѓа на второ место. Оваа група е многу посиромашна од францускака и таа е застапена само со еден признак: **однесување на пајакот според некои појави**.

Однесувањето на пајакот значи се користи во 4 предвидувачки паремии со следните карактеристики: **како предзнак за добивање писмо** (3) Ⓜ Ако те полази пајак ќе добиеш писмо, **како предзнак за гости** (4) Ⓜ Како што си работит чоек али седит, туку од ненадејно да ти се провисни некој пајак на раката на некој прс, заватен со пајажина и провиснат удолу тоа било: некој гостин ќе ти дојдел. Ако е пајако запнат на палецо, во истио ден ќе ти дојдел гостино. Ако ти е запнат на вторио, другио ден ќе ти дојдел, ако на средниo, на трекио ден ќе ти дојдел; ако на четвртио, на четирите дни ќе ти дојдел; ако на малио ти е запнат, на петтио ден ќе ти дојдел! И друго има: ако е многу долг конецо од пајажината, од многу долг пат ќе ти идел гостино. И уште друго покажуало: ако се запни пајаго за женска рака, жена ќе ти биде гостино; ако е на машка рака, маж ќе ти биде гостино. (*Цепенков: Верувања, 189)*, **како предзнак за добивање пари** (5) Ⓜ Пајак да ти напраи пајажина во алиштата, за многу арно било: печалба ќе си спечалел голема (*Цепенков: Верувања, 422)* и **како предзнак за епидемија** (6) Ⓜ Во летно време, ако би да имаат по

земјата и по дрвјата иззакачена пајажина многу, и ако се разнесуат по ветрот од едно место на друго, чекај си лоша болес по луѓето. (*Цепенков: Верувања, 62)*.

§ 10. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ПАЈАКОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е претставена со **16** единици и со **64 %** таа се наоѓа на прво место. Во сите единици пајакот се јавува во улога на **инсект кој плете пајажина за да лови други животни**.

Основното својство на пајакот: **начин на ловење со помош на мрежи** во фигуративна смисла означува «поставување замки, стапици»:

(7) Ⓜ И п'јакон плетит п'јачина, за да се ранит (*Каваев, 1253*), (8) Ⓜ фаќа некого во своите мрежи (*РМЈ*), (9) Ⓜ се заплеткува во пајажина од (закони и прописи). Врз основа на таа особина пајакот се јавува како **симбол на итро, подло и егоистично суштество**: (10) Ⓜ пајак = «експлоататор» (РМЈ), (11) Ⓜ Пчелата од цвеќата берит мед, а п'јакот - зер = «луѓето се предодредени да бидат добри или лоши» (*Каваев, 3083)*, (12) Ⓜ пајакот не преде мрежа заради една мува = «големината на korista треба да ја оправда спроведената акција» (*Н. Македонија, 7.07.1989)*, (13) Ⓜ Да не дуваше ветар, пајацине небоно ќе го премрежеа = «постојат сили кои не дозволуваат да се намножат во огромен број лошите и злосторниците» (*Каваев, 1253*), (14) Ⓜ Пајакот и за себе си ја плете мрежата (*Остен, 1.10.1986: Ј. Петровиќ)*.

Особината да плете мрежи на пајакот му доделила високо место меѓу гатанките во македонскиот јазик кои како своја **одгатка** го имаат пајакот. Така, покрај веќе цитираната гатанка кај единицата под број 1, има уште **8** гатанки во кои пајакот се јавува заедно со својата пајажина: (15) Ⓜ Син сито гради (*Пенушлиски: Пословици)*, (16) Ⓜ Без вретено жица предит, без разбој платно предит, ткајт, пак гол одит (*Пенушлиски: Пословици)*, (17) Ⓜ Богда се возит со тридевет лози сам Бог се чудит, како се држит (*Пенушлиски: Пословици)*, (18) Ⓜ Жена не јет и пак ткаит, жици врлат несукани и со раце и со нозе? (*Цепенков: Пословици)*, (19) Ⓜ Ни предено, ни ткаено, на ѕидѕ обесено (*Пенушлиски: Пословици)*, (20) Ⓜ Имам едно нешчо, на ветрот пат прави и од там се рани (*Пенушлиски: Пословици)*, (21) Ⓜ Висе грозде, не се јаде (*Пенушлиски: Пословици*), (22) Ⓜ Лулка без ортоми (*Пенушлиски: Малеш, 288*).

Интересно е дека македонскиот корпус, за разлика од францускиот во кој сретнавме 4 такви единици, не содржи ниедна фигуративна единица во која пајажината се јавува како симбол на напуштени предмети односно места од страна на луѓето, или пак на подолг временски интервал.

§ 11. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ПАЈАКОТ И ЧОВЕКОТ** е застапена само со **3** единици и со **12 %** се наоѓа на трето место меѓу четири групи признаци. И трите единици претставуваат клетви кои воопшто ги нема во францускиот корпус. Во две од нив пајакот се јавува во својата активна улога како опасен инсект кој ги каса луѓето:

(23) Ⓜ **Пајак да го уапе, та четириесе деца да го лулат** (*Пенушлиски: Пословици)*, (24) Ⓜ **Пајаго да го сплети коа ќе ми плати** (*Цепенков: Пословици*), додека во третата единица пајакот се јавува во улога на пациенс: (25) Ⓜ **како пајак да се собира** (*СбНУ, VII, Штип: П. А. Чачаров, 23)*.

б. Семантички признаци

§ 12. Фигуративнитие единици со "ПАЈАК" (вкупно 25) во македонскиот јазик ги поседуваат следните семантички особини:

1. Фигуративните единици се засноваат на три особини на пајакот: а) (физичка особина) градба б) (однесување) однесување на пајакот според некои појави и в) (однесување) плетење мрежа и ловење.

2. Секоја од горните особини се јавува со одредена симболика во фигуративните единици и тоа:

- физичката особина "ГРАДБА НА ПАЈАЖИНАТА" симболизира во фигуративна смисла **кинливост, несолидност на одредена врска** (**1** единица под број 2).

- однесувањето на пајакот според некои појави е застапено во **4** единици и тоа со следната содржина: **како предзнак за добивање писмо** (единицата под број 3), **како предзнак за гости** (единицата под број 4), **како предзнак за добивање пари** (единицата под број 5) и **како предзнак за епидемија** (единицата под број 6). Во однос на француските примери, изостануваат единиците во кои пајакот се употребува како предзнак за среќа, за несреќа и за добро здравје).

- плетењето мрежа, ловењето и касањето симболизираат **итро, подло, егоистично и опасно суштество** (вкупно **11** единици под броевите: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 23, 24 и 25). Плетењето пајажина се јавува и во други единици но не со одредена симболика туку како основа за загатнување на пајакот во гатанки (вкупно **9** под броевите 1, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 и 22). За разлика од францускиот јазик, плетењето пајажина во македонските примери не симболизира напуштени предмети или места од страна на луѓето или пак одминат временски интервал.

Лексичката категорија "Фигуративни значења на пајакот" во македонскиот јазик е доста посиромашна во однос на истата категорија од францускиот јазик и таа ги поседува следните особини: разните означувачи од лексичко-семантичкото поле "ПАЈАК" се носители на некоја од овие три семантички категории: **како предметна стварност** (**нешто кинливо и несолидно**), **како човечко однесување** (**итро, подло, егоистично и опасно суштество**) и **како предзнак за** (**добивање писмо**, **гост**, **добивање пари** и **епидемија**).

§ 13. Во македонските фигуративни единици со пајак ја среќаваме следната застапеност на референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **13** или **52 %**). Негативни се следните семантички признаци: **кинливост, несолидност на одредена врска**, **предзнак за пидемија** и **итро, подло, егоистично и опасно суштество**.

- на второ место се единиците со неодредена вредност (вкупно **9** или **36 %**). Како неодреден се јавува делумно семиолошкиот признак "ПЛЕТЕЊЕ НА ПАЈАЖИНА" врз чија основа се градат персонифицираните гатанки за пајак во македонскиот јазик.

- на трето место се единиците со позитивна вредност (вкупно **3** или **12 %**). Позитивни се следните признаци: **предзнак за** (**добивање писмо**, **гости**, **добивање пари**).

За референтната вредност на пајакот во македонските фигуративни единици можеме да го заклучиме следното: ако се изземат единиците во кои пајакот се јавува како предзнак за позитивни настани (во 3 од вкупно 4 предвидувачки паремии), или гатанките во кои пајакот има неодредена вредност, во останатите единици пајакот се јавува со негативен строеж и со таа своја особина македонскиот јазик се доближува во многу нешто до ситуацијата во францускиот јазик.

§ 14. Македонските фигуративни единици со пајак се засновани врз **5** разни стилски фигури со следната застапеност: првото место го делат метафората и персонификацијата со по **9** единици (**36 %**), на трето место е аналогијата со **4** единици (**16 %**), на четврто место се наоѓаат единиците во кои пајакот се јавува со своето конкретно значење (**2** единици или **8 %**) и на петто место е компарацијата со **1** единица (**4%**).